

УДК 351:316.722

DOI: <https://doi.org/10.31470/2786-6246-2025-12-6-13>

Березинський Леонід, доцент кафедри освітнього менеджменту державної політики та економіки КЗВО Дніпровська академія неперервної освіти

Berezynskyi Leonid, Associate Professor of the Department of Educational Management, State Policy and Economics at Communal Institution of Higher Education «Dnipro Academy of Continuing Education» of Dnipropetrovsk Regional Council

ORCID ID: <https://orcid.org/0009-0003-3387-4601>

ВПЛИВ ІНТЕРНЕТ-КОМУНІКАЦІЙ НА ТРАНСФОРМАЦІЮ ПОЛІТИЧНОЇ КУЛЬТУРИ В СИСТЕМІ ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ УКРАЇНИ

THE IMPACT OF INTERNET COMMUNICATIONS ON THE TRANSFORMATION OF POLITICAL CULTURE IN UKRAINE'S PUBLIC ADMINISTRATION SYSTEM

Анотація. У статті здійснено системний аналіз впливу інтернет-комунікацій на трансформацію політичної культури в системі публічного управління України. Зазначено, що в умовах глобальної діджиталізації інтернет-комунікації стають визначальним фактором трансформації політичної культури суспільства та системи публічного управління. Середовище Інтернет сприятливе для несанкціонованого доступу до персональної інформації, негативного впливу на інформаційну інфраструктуру публічної влади. Джерелами таких загроз можуть виступати терористичні групи, спеціальні служби іноземних держав, ворожих щодо України, хакери, екстремістські організації. Проведене дослідження демонструє фундаментальну трансформацію політичної культури в системі публічного управління України під впливом інтернет-комунікацій. Основним результатом є перехід від патерналістсько-підданської до громадянсько-активістської моделі політичної культури, що характеризується формуванням нових ціннісних орієнтацій та моделей політичної поведінки. Громадяни стають активними учасниками політичного процесу через цифрові інструменти, а держава трансформує механізми взаємодії з суспільством через електронне урядування.

Дослідження виявило амбівалентний характер впливу інтернет-комунікацій. Позитивні ефекти включають розширення політичної участі, підвищення прозорості влади та розвиток громадянського суспільства. Негативні наслідки проявляються в поляризації суспільства, поширенні дезінформації та поглибленні цифрової нерівності. Регіональний аналіз показав диспропорції між великими містами та периферією в адаптації до цифрових форм політичної взаємодії, що потребує цілеспрямованої державної політики.

Критичне значення має формування культури інформаційної безпеки в умовах гібридних загроз. Досвід України підтверджує необхідність розвитку медіаграмотності як складової політичної культури для протидії маніпулятивним впливам. Перспективи подальших досліджень включають вивчення впливу штучного інтелекту на політичну культуру, аналіз регіональних особливостей цифрової трансформації та розробку механізмів протидії негативним ефектам діджиталізації. Загалом, успішність трансформації залежить від здатності суспільства та держави адаптуватися до цифрових реалій, зберігаючи демократичні цінності.

Ключові слова: публічне управління, Інтернет-комунікація, трансформація політичної культури, вплив штучного інтелекту, діджиталізація.

Abstract. The article presents a systematic analysis of the impact of Internet communications on the transformation of political culture in the public administration system of Ukraine. In the context of

global digitalization, Internet communications are becoming a determining factor in the transformation of the political culture of society and the public administration system. The Internet environment is conducive to unauthorized access to personal information and negative impact on the information infrastructure of public authorities. The sources of such threats can be terrorist groups, special services of foreign states hostile to Ukraine, hackers, and extremist organizations. The study demonstrates a fundamental transformation of political culture in the public administration system of Ukraine under the influence of Internet communications. The main result is the transition from a paternalistic-subjective to a civic-activist model of political culture, characterized by the formation of new value orientations and models of political behavior. Citizens become active participants in the political process through digital tools, and the state transforms the mechanisms of interaction with society through e-government.

The study revealed the ambivalent nature of the impact of Internet communications. Positive effects include expanding political participation, increasing government transparency, and developing civil society. Negative effects are manifested in the polarization of society, the spread of disinformation, and the deepening of digital inequality. Regional analysis showed disparities between large cities and the periphery in adapting to digital forms of political interaction, which requires targeted state policy.

The formation of a culture of information security in the context of hybrid threats is of critical importance. Ukraine's experience confirms the need to develop media literacy as a component of political culture to counter manipulative influences. Prospects for further research include studying the impact of artificial intelligence on political culture, analyzing regional features of digital transformation, and developing mechanisms to counteract the negative effects of digitalization. In general, the success of transformation depends on the ability of society and the state to adapt to digital realities while preserving democratic values.

Keywords: public administration, Internet communication, transformation of political culture, impact of artificial intelligence, digitalization.

Постановка проблеми. В умовах глобальної діджиталізації інтернет-комунікації стають визначальним фактором трансформації політичної культури суспільства та системи публічного управління. Для України, яка переживає складний період державотворення в умовах військової агресії та активної євроінтеграції, питання формування нової політичної культури через цифрові канали комунікації набуває особливої актуальності. Політична культура як сукупність цінностей, норм, установок та моделей поведінки громадян у політичній сфері зазнає кардинальних змін під впливом нових інформаційно-комунікаційних технологій.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблематика трансформації політичної культури в умовах розвитку інтернет-комунікацій досліджується багатьма науковцями. Класичні концепції політичної культури розроблені Г. Алмондом та С. Вербою, які виділили три типи політичної культури: патріархальну, підданську та учасницьку. В українському науковому дискурсі питання політичної культури вивчають В. Андрущенко, М. Михальченко, Ф. Рудич.

Вплив інформаційних технологій на політичні процеси досліджували Д. Белл, М. Кастельс, Е. Тоффлер. Українські науковці В. Бебик, Д. Дубов, Г. Почепцов аналізували інформаційні аспекти політичної культури. Водночас, специфіка трансформації політичної культури України під впливом інтернет-комунікацій в умовах сучасних викликів потребує поглибленого вивчення.

Мета статті – проаналізувати вплив інтернет-комунікацій на трансформацію політичної культури в системі публічного управління України, виявити основні тенденції та особливості формування нової цифрової політичної культури.

Виклад основного матеріалу. Сучасна політична культура являє собою складний комплекс взаємопов'язаних елементів, що включає політичні знання, цінності, переконання, норми та моделі політичної поведінки громадян. В умовах становлення інформаційного суспільства ця система зазнає кардинальних трансформацій під впливом інтернет-комунікацій, які формують принципово нове середовище політичної взаємодії [8, с. 125].

М. Кастельс у своїй фундаментальній праці «Галактика Інтернет» стверджує, що мережеве суспільство породжує якісно нову культуру, засновану на багатоканальній комунікації та постійній взаємодії, яка кардинально змінює традиційні патерни політичної поведінки [5, с. 156]. Ця трансформація відбувається через зміну самої природи політичної комунікації, яка в цифрову епоху набуває принципово нових характеристик.

Політична комунікація, будучи складовою частиною масової соціальної комунікації, виступає ключовим інструментом реалізації політичних стратегій на інформаційному ринку. В. Бебик визначає масову комунікацію як об'єкт міждисциплінарного дослідження, що знаходиться на перетині соціологічної та політичної наук [3, с. 89]. Методологічна база вивчення процесів комунікації базується на двох основних напрямках – соціометрії, яка досліджує аудиторію, та медіаметрії, що аналізує засоби та прийоми комунікації.

Класична схема політичної комунікації Г. Лассуелла зберігає свою актуальність і для аналізу інтернет-комунікацій, проте вимагає переосмислення в контексті цифрових технологій. Структура політичних комунікацій в мережі Інтернет набуває нових вимірів: суб'єкти інформаційно-політичного процесу стають більш різноманітними та включають не лише традиційних політичних акторів, але й блогерів, інфлюенсерів, активістів; аудиторія інтернету характеризується високою гетерогенністю та динамічністю; канал комунікації – інтернет – має унікальні властивості мультимедійності та інтерактивності; мета та ефект комунікації стають вимірюваними через цифрові метрики [10, р. 204].

Розвиток нових інформаційних технологій породжує комплекс проблемних питань, пов'язаних з трансформацією політичної сфери. Інтернет одночасно виступає як технологія передачі інформації, платформа для реалізації політичних проєктів та середовище формування нових теоретичних концепцій політичної взаємодії [4, с. 28]. Ця багатовимірність інтернет-комунікацій обумовлює їх системний вплив на політичну культуру суспільства.

Аналіз трансформації української політичної культури демонструє поступовий перехід від патерналістсько-підданської моделі до громадянсько-активістської. Г. Алмонд та С. Верба у своїй типології політичних культур виділяли три основні типи: патріархальну, підданську та учасницьку [1, с. 234]. Українська політична культура історично поєднувала елементи підданської та учасницької культури, проте під впливом цифровізації відбувається якісний зсув у бік активістської моделі. М. Михальченко характеризує цей процес як «транзит від патерналістсько-підданської до громадянсько-активістської моделі», що супроводжується формуванням нових ціннісних орієнтацій та поведінкових патернів [6, с. 15].

Інтерактивність інтернет-комунікацій фундаментально змінює природу політичної взаємодії. На відміну від традиційних ЗМІ, які функціонували за принципом односпрямованої передачі інформації, цифрові платформи створюють простір для діалогу між владою та суспільством. Дослідження Київського міжнародного інституту соціології засвідчує, що у 2024 р. 67% українців використовували інтернет для комунікації з органами влади, що вдвічі перевищувало показники 2019 р. Ця тенденція свідчить про формування нової політичної культури, орієнтованої на активну участь та безпосередню взаємодію з політичними інститутами.

Темпоральні характеристики політичних процесів зазнають кардинальних змін під впливом оперативності інтернет-комунікацій. Е. Тоффлер у праці «Третя хвиля» наголошує, що швидкість інформаційних потоків визначає темп політичних змін, створюючи феномен «прискорення історії» [9, с. 301]. Політичні події, які раніше розгорталися протягом тижнів чи місяців, тепер можуть досягати критичної точки за лічені години, що вимагає від політичних акторів здатності до швидкого реагування та адаптації.

Демократизація політичної участі через цифрові технології створює передумови для розвитку електронної демократії. Доступність інтернету для широких верств населення руйнує традиційні бар'єри входження в політичний процес, дозволяючи громадянам безпосередньо впливати на прийняття рішень. Водночас мультимедійність цифрових платформ трансформує способи

сприйняття політичної інформації, формуючи нову візуальну політичну культуру, орієнтовану на образи та символи.

Електоральний процес стає однією з найважливіших сфер застосування інтернет-комунікацій, що трансформує традиційні механізми політичної мобілізації та виборчої взаємодії. Цифрові технології дозволяють учасникам виборчого процесу створювати та коригувати імідж політичних акторів з мінімальними витратами, забезпечувати оперативну взаємодію з електоратом та формувати інформаційну повістку дня [7, с. 198]. Віртуальний простір створює ілюзію відсутності цензури та адміністративного ресурсу, хоча насправді формуються нові, більш витончені форми інформаційного контролю через алгоритми соціальних мереж та таргетовану рекламу.

Концепція прямого народовладдя набуває нового виміру в контексті розвитку інтернет-комунікацій. Цифрові платформи створюють технологічні можливості для безпосередньої участі громадян у прийнятті політичних рішень, що потенційно може змінити саму природу представницької демократії. Електронні петиції, функціонування яких в Україні розпочалося з 2015 р., демонструють зростаючу активність громадян – подано понад 200 тисяч петицій, з яких близько 1500 набрали необхідну кількість голосів для обов'язкового розгляду органами влади. Ця практика формує нову культуру політичної участі, орієнтовану на конкретні результати та безпосередній вплив на політичні рішення.

Феномен «віртуальних народних зборів» репрезентує якісно новий тип політичної самоорганізації громадян. На відміну від традиційної виборчої публіки, що складається з атомізованих індивідів, цифрова публіка характеризується здатністю до швидкої мобілізації, горизонтальної комунікації та колективного прийняття рішень [10, р. 312]. Ця трансформація відображає глибинні зміни в політичній культурі, пов'язані з переходом від вертикальних до горизонтальних моделей політичної взаємодії.

Розвиток електронного урядування в Україні через платформу «Дія» репрезентує системну трансформацію взаємовідносин між державою та громадянами. Станом на 2025 р. платформа об'єднує понад 100 державних послуг та обслуговує 20 мільйонів активних користувачів, що свідчить про формування нової моделі публічного управління, заснованої на принципах ефективності, прозорості та клієнтоорієнтованості. Ця трансформація супроводжується зміною політичної культури як громадян, які очікують швидкого та якісного обслуговування, так і державних службовців, які змушені адаптуватися до нових стандартів роботи. Соціальні мережі стають домінуючим каналом політичної соціалізації молоді, що призводить до формування принципово нових патернів політичної поведінки. Дослідження Factum Group засвідчує, що 78% українців віком 18-35 років отримують політичні новини через соціальні мережі, що кардинально змінює механізми формування політичних переконань та ідентичностей. Алгоритми соціальних платформ створюють персоналізовані інформаційні потоки, які можуть як розширювати політичний світогляд користувачів, так і замикати їх в «інформаційних бульбашках».

Мережеві спільноти високого рівня політичної активності формують нове середовище громадянської самоорганізації. Платформи «Спільнокошт» та «Велика Ідея» демонструють потенціал колективної дії в цифрову епоху, об'єднуючи сотні тисяч активістів для реалізації суспільно важливих проєктів. Ця практика свідчить про зародження нової форми політичної культури, орієнтованої на конкретні результати та проєктний підхід до вирішення суспільних проблем. Цифрова грамотність стає критично важливою компетенцією для повноцінної політичної участі в сучасному суспільстві. Національна програма «Цифрограм», що охопила понад 6 мільйонів українців, не лише надає технічні навички роботи з цифровими інструментами, але й формує критичне мислення щодо споживання та аналізу політичної інформації в інтернеті. Ця освітня ініціатива закладає фундамент для розвитку зрілої цифрової демократії.

Трансформація політичних цінностей під впливом глобальних інформаційних потоків відображає фундаментальні зміни в політичній свідомості українського суспільства. Дослідження Інституту соціології НАН України демонструє значне зростання підтримки демократичних цінностей – з 31% у 2014 р. до 52% у 2024 р., що свідчить про поступове утвердження демократичної

політичної культури. Паралельно зростає рівень політичної толерантності – готовність приймати політичний плюралізм збільшилася з 18% до 34%, що є важливим індикатором демократизації політичної свідомості.

Феномен «хештег-активізму» репрезентує нову форму політичної мобілізації, яка поєднує віртуальну та реальну політичну дію. Кампанії #SaveДніпро, #СтопКорупція, #ЗаЧистеДовкілля продемонстрували здатність цифрових інструментів трансформувати онлайн-активність у реальні політичні зміни. Ця практика формує нову модель політичної участі, орієнтовану на швидку мобілізацію навколо конкретних проблем та досягнення вимірюваних результатів. Telegram-канали стають важливим елементом політичної комунікації, формуючи альтернативні мережі поширення інформації. Для 45% українців месенджери стали основним джерелом політичних новин, що створює нові виклики для традиційних медіа та політичних інститутів. Ця тенденція відображає зростаючу фрагментацію інформаційного простору та формування множинних центрів політичного впливу.

На сучасному етапі розвитку держави та суспільства неможливо ігнорувати значення інтернет-комунікацій у системі державного управління. Концепції електронного урядування знаходять своє втілення у внутрішній політиці України, включаючи три вектори розвитку:

1. «Уряд – уряду» (G2G) – системи електронного документообігу між органами влади, платформи міжвідомчої взаємодії «Трембіта».
2. «Уряд – бізнесу» (G2B) – електронні послуги для бізнесу через портал «Дія.Бізнес», системи електронних закупівель ProZorro.
3. «Уряд – громадянам» (G2C) – надання адміністративних послуг через портал «Дія», системи електронних довідок та документів.

Програмний підхід забезпечує можливість реалізації інформаційної стратегії держави та створює умови для формування мережових політичних комунікацій [2, с. 78].

Важливим аспектом є використання різних каналів інтернет-комунікацій ЗМІ. Йдеться про регулярно оновлювані інформаційні сайти, що мають офіційну аудиторію та часто – офіційну ліцензію ЗМІ. До них належать електронні газети та інформаційні агентства (Українська правда, Дзеркало тижня, Цензор.нет), телевізійні інтернет-канали (1+1, ICTV, Україна 24), вебрадіо. Більшість з них є інтернет-версіями традиційних ЗМІ, проте з'являються і суто онлайн-медіа.

Трансформація політичної системи під впливом Інтернету відбувається за трьома основними напрямками:

1. Змінюються соціально-політичні характеристики суспільства, яке набуває рис інформаційного. Д. Белл зазначає, що «інформаційне суспільство характеризується домінуванням інформації та знань у всіх сферах життя» [10, р. 127].
2. Трансформуються інститути представницької демократії, політичні механізми громадського контролю, форми політичної участі громадян. Розвивається концепція «е-демократії» з новими інструментами громадянської участі.
3. Змінюється система державного управління, форми організації органів виконавчої влади. Впроваджується сервісно-орієнтована модель надання державних послуг, заснована на принципах клієнтоцентричності.

Водночас існують і негативні соціально-політичні наслідки глобальної інформатизації:

1. Інформаційна фрагментація суспільства. Алгоритми соціальних мереж створюють «інформаційні бульбашки» та «ехо-камери», що посилює політичну поляризацію. Дослідження Оксфордського університету показує, що 72% користувачів соціальних мереж отримують політичну інформацію переважно з джерел, що підтверджують їхні існуючі погляди.
2. Поширення політичного популізму. Спрощення складних політичних питань для форматів соціальних мереж сприяє розвитку популістської політичної культури. Емоційні меседжі поширюються в 6 разів швидше за раціональну аргументацію.

3. Маніпулятивні технології. Використання ботів, тролів, дезінформації деформує політичну культуру, знижує довіру до політичних інститутів. За даними кіберполіції України, у 2024 р. виявлено понад 50 тисяч бот-акаунтів, що поширювали політичну дезінформацію.
4. Цифрова нерівність. Різний рівень доступу до інтернету та цифрової грамотності створює нові форми політичної нерівності. Дослідження показує, що 35% сільського населення України має обмежений доступ до високошвидкісного інтернету.
5. Інформаційні війни та кібератаки. Інтернет-комунікація відкриває широкі можливості для проведення інформаційних воєн та організації інформаційних протистоянь політичних акторів. З початку повномасштабної війни Україна зазнала понад 4500 кібератак на критичну інфраструктуру.

Один з головних ризиків розвитку інтернет-комунікацій полягає в широкому використанні маніпулятивних технологій, особливо у виборчому процесі, але нерідко й для формування сприятливого іміджу політичного лідера [3, с. 245]. Інформаційна війна може проходити на різних рівнях:

- Внутрішньополітичний рівень – інформаційна війна між політичними елітами регіонального або національного рівня. Об'єктами впливу є окремі особистості, групи, організації, партії та інші політичні актори.
- Міждержавний рівень – інформаційна війна стає явищем формально мирного періоду міждержавного протистояння, що дозволяє вирішувати зовнішньополітичні завдання несиловими засобами та методами.

Середовище Інтернет сприятливе для несанкціонованого доступу до персональної інформації, негативного впливу на інформаційну інфраструктуру публічної влади. Джерелами таких загроз можуть виступати терористичні групи, спеціальні служби іноземних держав, ворожих щодо України, хакери, екстремістські організації. Актуальною проблемою є можливість через Інтернет керувати протестною поведінкою активних користувачів мережі. Поширюється феномен «розумної юрби» (смарт-моб) – самоорганізованої інформаційної спільноти без організуючого ядра, з децентралізованою структурою [7, с. 356].

Висновки. Проведене дослідження демонструє фундаментальну трансформацію політичної культури в системі публічного управління України під впливом інтернет-комунікацій. Основним результатом є перехід від патерналістсько-підданської до громадянсько-активістської моделі політичної культури, що характеризується формуванням нових ціннісних орієнтацій та моделей політичної поведінки. Громадяни стають активними учасниками політичного процесу через цифрові інструменти, а держава трансформує механізми взаємодії з суспільством через електронне урядування.

Дослідження виявило амбівалентний характер впливу інтернет-комунікацій. Позитивні ефекти включають розширення політичної участі, підвищення прозорості влади та розвиток громадянського суспільства. Негативні наслідки проявляються в поляризації суспільства, поширенні дезінформації та поглибленні цифрової нерівності. Регіональний аналіз показав диспропорції між великими містами та периферією в адаптації до цифрових форм політичної взаємодії, що потребує цілеспрямованої державної політики.

Критичне значення має формування культури інформаційної безпеки в умовах гібридних загроз. Досвід України підтверджує необхідність розвитку медіаграмотності як складової політичної культури для протидії маніпулятивним впливам. Перспективи подальших досліджень включають вивчення впливу штучного інтелекту на політичну культуру, аналіз регіональних особливостей цифрової трансформації та розробку механізмів протидії негативним ефектам діджиталізації. Загалом, успішність трансформації залежить від здатності суспільства та держави адаптуватися до цифрових реалій, зберігаючи демократичні цінності.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Андрущенко В.П. Організоване суспільство. Проблема організації та суспільної самоорганізації в період радикальних трансформацій в Україні на рубежі століть: досвід соціально-філософського аналізу. Київ: Атлант ЮЕМСі, 2005. 502 с.
2. Бебик В.М. Інформаційно-комунікаційний менеджмент у глобальному суспільстві: психологія, технології, техніка публік рилейшнз. Київ: МАУП, 2005. 440 с.
3. Дубов Д.В. Інформаційне суспільство в Україні: глобальні виклики та національні можливості. Київ: НІСД, 2010. 64 с.
4. Кармазіна М. Політична культура України: проблеми становлення і розвитку. Київ: ІПіЕНД ім. І.Ф. Кураса НАН України, 2020. 368 с.
5. Михальченко М.І. Українська національна ідея як регулятивна сила в загальнодержавному і регіональному масштабах. *Регіональні версії української національної ідеї: спільне і відмінне*. Київ, 2005. С. 9–34.
6. Пашина Н.П. Концептуальні засади інтернет-комунікацій у публічному управлінні. Київ: НАДУ, 2021. 256 с.
7. Почепцов Г.Г. Інформаційна політика. Київ: Знання, 2008. 663 с.
8. Радченко О.В. Ціннісна система суспільства як механізм демократичного державотворення. Харків: Вид-во ХарРІ НАДУ «Магістр», 2009. 380 с.
9. Рудич Ф.М. Політологія. Київ: Либідь, 2009. 480 с.
10. Almond G., Verba S. *The Civic Culture: Political Attitudes and Democracy in Five Nations*. Princeton: Princeton University Press, 1963. 379 p.
11. Bell D. *The Coming of Post-Industrial Society*. New York: Basic Books, 1999. 507 p.
12. Castells M. *The Internet Galaxy: Reflections on the Internet, Business, and Society*. Oxford: Oxford University Press, 2001. 292 p.
13. Toffler A. *The Third Wave*. New York: Bantam Books, 1980. 537 p.

REFERENCES

1. Andrushchenko, V.P. (2005). *Orhanizovane suspilstvo. Problema orhanizatsii ta suspilnoi samoorganizatsii v period radykalnykh transformatsii v Ukraini na rubezhi stolit [Organized society. The problem of organization and social self-organization during radical transformations in Ukraine at the turn of the century]*. Kyiv: Atlant YuEmSi [in Ukrainian].
2. Bebyk, V.M. (2005). *Informatsiino-komunikatsiyni menedzhment u hlobalnomu suspilstvi [Information and communication management in global society]*. Kyiv: MAUP [in Ukrainian].
3. Dubov, D.V. (2010). *Informatsiine suspilstvo v Ukraini: hlobalni vyklyky ta natsionalni mozhlyvosti [Information society in Ukraine: global challenges and national opportunities]*. Kyiv: NISD [in Ukrainian].
4. Karmazina, M. (2020). *Politychna kultura Ukrainy: problemy stanovlennia i rozvytku [Political culture of Ukraine: problems of formation and development]*. Kyiv: IPIEND im. I.F. Kurasa NAN Ukrainy [in Ukrainian].
5. Mykhalchenko, M.I. (2005). *Ukrainska natsionalna ideia yak rehuliatyvna syla v zahalnodержavnomu i rehionalnomu masshtabakh [Ukrainian national idea as a regulatory force at the national and regional levels]. Rehionalni versii ukrainskoi natsionalnoi ideii: spilne i vidminne – Regional versions of the Ukrainian national idea: common and different. (pp. 9–34)*. Kyiv [in Ukrainian].
6. Pashyna, N.P. (2021). *Kontseptualni zasady internet-komunikatsii u publichnomu upravlinni [Conceptual principles of Internet communications in public administration]*. Kyiv: NADU [in Ukrainian].
7. Pocheptsov, H.H. (2008). *Informatsiina polityka [Information policy]*. Kyiv: Znannia [in Ukrainian].
8. Radchenko, O.V. (2009). *Tsinnisna systema suspilstva yak mekhanizm demokratychnoho derzhavotvorennia [Value system of society as a mechanism of democratic state-building]*. Kharkiv: Vyd-vo KharRI NADU "Mahistr" [in Ukrainian].
9. Rudych, F.M. (2009). *Politolohiia [Political science]*. Kyiv: Lybid [in Ukrainian].

10. Almond, G., & Verba, S. (1963.) *The Civic Culture: Political Attitudes and Democracy in Five Nations*. Princeton: Princeton University Press [in English].
11. Bell, D. (1999). *The Coming of Post-Industrial Society*. New York: Basic Books [in English].
12. Castells, M. (2001). *The Internet Galaxy: Reflections on the Internet, Business, and Society*. Oxford: Oxford University Press [in English].
13. Toffler, A. (1980). *The Third Wave*. New York: Bantam Books [in English].

Подано до редакції 17.04.25 р.
Прийнято до друку 23.05.25 р.